

פרשת וישב

1 (יג) ויאמר

ישראל. לא כתיב יעקב, להגיד כי ברעיון נשגב הגיע לידי כך לשלוח את בנו למקום סכנה וכאשר יבואר: הלא אחיך. תיבת הלא מיותר, ללמד

שתיבת השילוח הוא משום ששמע שרועים בשכם, ששם מקום סכנה רצונה ממעשה שכם, ע"כ פחד ורגו לנצו לדעת מהם וכ"כ רש"י. ואמר לבה ואש"חך אלהים. תיבת לכה אינו מדויק לך מיצעי, וכבר נמלא עוד בתורה לכה ואשלחך אל פרעה, ודרשו ברצה ויקרא פ"א וזירו' סוכה פ"ד ה"ג אם אין אתה הולך לא ילך אחר, וע' ק' במדבר י' כ"ט, וכוה יש לנו לפרש כאן, דלכאורה יקשה לנו, אם יעקב רצה לדעת שלום בניו וכי לא היה לו עבד לשלוח, אלא ז"ל שהיה ירא מפני הסכנה גם על העבד, אבל על יוסף היה בטוח על נדקתו שלא יפגע בו אדם רע (ב):

2 (טו) וימצאהו

איש. אם נחשוב שהיה איש מוזר ליוסף, אינו מובן מה שאמר אליו את אחי. ומאין לו לדעת מי הוא ומי המה אחיו, וגם מה השאלה הגידיה נא לי איפה הם רעים, מאין לו לדעת, אלא אחת משתי אלה, או שהיה איש ידוע להם בחשיבות, או הכיר צו שהוא מלאך או נביא שידע כל מה שעם אחיו. ובאמת היה ראוי לכתוב וימצא איש, שהרי יוסף היה ההולך בדד ומחפש ומלא, ולא האיש ההולך לדרכו, אלא צא ללמד שהיה שליח מן השמים לפגוע ביוסף ולהביאו לידי כך, והלך האיש וימצאהו באותו מקום: (יז) נבעו מזה כי שמיצתי. תיבת כי הוא מוזר כאן, ושמיצתי אומרים מיצעי לכתוב, שהרי אין זה טעם על הנסיעה, אלא בע"כ הראה לו דדרכו כונה שניה מזה וכפי הדרש נסעו מזה, ממה שאמה אומר כפרש"י. והנה היה לו ליוסף מקודם להחזונו על דיוק דבריו, אבל כך גזרה ההשגחה שלא החזונו כלל, ולהביא לענין הנראה.

3 (ב) ולהם ביר יותר יש להקדים הא דאיתא בזהר הק' צפ' זו דראונו אמר להשליך את יוסף בצור מלא נחשים

ועקרבים ולא ירא שיהרגוהו שהיה בטוח על זכותו, והא שהיה ירא מן האחים היינו משום דבחירה שבאדם הוא למעלה מהשגחה העליונה, ויש לי ראה מפורשת לזה מדכתיב דניאל ו' בשעה שהשליכו כורש בגוב אריות וחתמא מלכא בעוקתיה כדי דלא תשני צו דניאל, פי' היה בטוח שלא יגעו בו אריות שאינם בעלי חזירה, אבל ירא דלא תשני רצון דניאל, ואמנם חלילה לומר שאין ביד ההשגחה העליונה לשמור גם מבחירת האדם, אלא כך יש לנו לומר דלזה בעינין זכות יותר, והיינו שיהא טוב גם צין אדם לחזירו, והיה נדיק וטוב לו שביל שהוא נדיק גמור כמש"כ לעיל ריש פ' נח בזהר"ד, [ועפ"ז הטעם נשמר יעקב מבחירה הרעה של לבן, וכמש"כ פ' ואל ל"א כ"א]. והנה יעקב ידע בכל בניו שהמה נדיקים, אבל ירא שהמה אינם בעלי גמ"ח כ"כ, בזה שהוליא יוסף דבה רעה, ובה שראה ששונאים את יוסף מקנאה, וכ"ז חסרון במדת גמ"ח הוא, ע"כ ירא שלא יפגעו בהם רעת בני האדם, משא"כ יוסף שהיה באמת בעל גמ"ח להפליא כמבואר להלן מדת יוסף, וגם ראה יעקב זאת שהוא אוהב את אחיו, אע"ג שהמה שונאים אותו, על כן חשד למשפט שאין לו לירא עליו, כך היה עלה על דעתו הגדולה של ישראל, וע"י להלן ל"ג:

4 (כד) ויקחהו. פי' הרימו אותו

והשליכוהו, ולא כשהיה סמוך לצור דחפו אותו לצור, דא"כ היה קרוב לצור רגלו, אלא הרימו את גופו מן הארץ והשפילו אותו עד קרקע הבור: והבור רק. צלי אצנים שלא יוטל ויהא נפגע ראשו: אין בו מים. השגיתו שלא יהיה נטבע צמים שיהא כאלו הרגוהו צידים: (כה) וישבו לאב"ל אחים וישאו עיניהם ויראו. מספר הכתוב שבצחם של שצטי יה שגם בכל חמתם ופעולתם לרעה ליוסף, מכ"מ לא יכלו לישב במנוחה מרוב התפעלות על המקרה שצא לידם, ועל החמלה שהרי צכה והתחנן להם כמבואר להלן מ"צ כ"א, על כן גם בשעה שישבו לאכול וידוע שישיצחם היתה על הארץ כמנהג המדינה, וגם כי היה צדעה, וא"כ אי אפשר לראות מרחוק, אבל המה נשאו עיניהם וראו מרחוק, והיינו משום שעמדו בתוך האכילה כמשמאה לראות דבר מה יסכן להם לאותו מעשה:

5 השליכו אותו אל

הבור. וימות תחתיו ברעז ובחוסר כל: הזה אשר במדבר. שלא ישמע קולו בעיר וימשכו אותו, אמנם הוא כוון צוה להרחיק המקום ממקום מושבם, ויכול אח"כ להשיבו אל אציו בלי ידיעתם: ויד א"ל תש"ח בו. אחר שמשליכוהו הבורה שוב אל תשלחו צו יד להכותו וכדומה, ולא לעשות צו תרי דיני: למען וגו'. כדי להצין המקרא כ"ט הקדים הכתוב שלא כוון ראובן שימות תחתיו אלא מתחלה השכיל להרחיקו מהם, והיינו דהצי"ל אותו מידם. ואח"כ להשיבו אל אביו. דבאמת היה צדעת ראובן שלא להאשים את יוסף על חלומותיו ועל דבריו שנראה שאינם מהוגנים, וכמו שאמר ראובן להאחים אח"כ הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד, ופירושו שכל זה אינו אלא מעשה ילדות, וכן קרא אותו צוה הלשון הילד איננו, אבל לא היה יכול ראובן להוליא מלצבם האשם על כן הפים דעתם בדברים הללו: